

УДК 796.011.3

Крайнюков О. Г., вчитель (Бехтерська ЗОШ, Голопристанський район, Херсонська область)

МОТИВАЦІЯ ШКОЛЯРІВ ДО ФІЗКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

***Анотація.** В статті досліджено фактори, що впливають на розвиток мотивів до занять фізичної культури в учнів загальноосвітніх шкіл. Визначено мотиви до занять фізичною культурою, проаналізовано результати дослідження.*

***Ключові слова:** мотиви до занять фізичною культурою, мотиваційні чинники: педагогічні, комунікативні, особистісні, соціально-економічні.*

***Аннотация:** В статье исследованы факторы, которые влияют на развитие мотивов к занятиям физической культурой учеников общеобразовательных школ. Определены мотивы к занятиям физической культурой, проанализировано результаты исследования.*

***Ключевые слова:** мотивы к занятиям физической культурой, мотивационные факторы: педагогические, коммуникативные, личностные, социально-экономические.*

***Annotation:** The article investigates the factors that influence the development of motivation in physical training of secondary schools students. The motivation towards physical education is determined; the results of the study are analyzed.*

***Keywords:** motivation to physical training, motivational factors: educational, communicative, personal, social and economic.*

Сучасна система фізичного виховання школярів базується на широкому комплексі наукових даних, що є передумовою розуміння і раціонального використання законів, яким підпорядковане фізичне виховання. У доброму здоров'ї підростаючого покоління зацікавлені всі – і батьки, і вчителі. Але практика показує, що вони застосовують недостатньо зусиль для його збереження, надаючи фізичній культурі другорядного характеру і недооцінюючи її необмежені можливості позитивного всебічного впливу на особистість учнів.

Формування мотивів знаходяться під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. В якості перших виступають умови (ситуації), в яких опиняється людина. В якості других виступають бажання, захоплення, інтереси, переконання особистості. Доволі часто основними факторами, що впливають на формування позитивного ставлення школярів до занять фізичною культурою, на їх мотиви вважають засоби масової інформації,

заняття фізичною культурою в школі, в спортивних секціях, приклад товаришів, поради батьків та ін.

Цілеспрямовані заняття будь-якою діяльністю передбачають наявність у людини мотивів – внутрішніх сил, які спонукають до цієї діяльності та спрямовані на задоволення потреби. У мотивах діяльності постає ставлення людини до речей і явищ дійсності. Реально до діяльності людину спонукають не один, а декілька взаємопов'язаних мотивів, сукупність яких називають мотивацією. Саме по рівню мотивації, по тому, чи носять мотиви суспільний або яскраво виражений вузько особистісний характер, і оцінюють діяльність людей.

Загальновідомі науковці-психологи В. Дьомін, Е. Ільїн, Р. Пілон та А. Пуні дотримуються однієї думки стосовно твердження, що мотивація – це психічне явище, яке спрямовує дії, діяльність та вчинки особи. Мотивація не тільки є стержневою характеристикою особистості людини, не тільки веде її до поставленої мети, але й впливає на характер усіх процесів, що відбуваються в її організмі в ході діяльності (працездатності, реакції на навантаження, відновлення). Головна ж особливість мотивації – її прямиий вплив на ефективність діяльності людей, особливо у фізичній культурі та спорті. Тому проблема розвитку мотивів до занять фізичної культури в учнів загальноосвітнього навчального закладу є досить актуальною на сьогоднішній день.

Метою нашої статті є дослідженні факторів, що впливають на розвиток мотивів до занять фізичною культурою в учнів загальноосвітніх шкіл.

Завданнями статті є визначення мотивів до занять фізичною культурою школярів методом анкетування та аналіз результатів дослідження.

Для визначення загального рівня виявлення цілей, потреб та інтересів школярів було проведено анкетування учнів старших класів Бехтерської ЗОШ I-III ступнів Голопристанського району Херсонської області. У анкетуванні взяли участь 60 школярів. Дослідження показало, що більшість школярів при визначенні мети не обмежуються однією відповіддю, вибираючи у 55 % випадків дві мети.

Перше місце, як у хлопців, так і у дівчат, займає мотив удосконалення форми тіла. У хлопців цей мотив іде паралельно зі спортивним мотивом, спостерігається позитивний взаємозв'язок, тобто заняття спортом асоціюються з гарною статурою й здоров'ям. У дівчат у 3 рази вищий мотив боротьби із зайвою вагою, ніж у хлопців. Досить стабільний мотив зміцнення здоров'я, який в середньому складає 36,5 % для хлопців і 34 % для дівчат. Мотивами рекреаційного характеру є «спілкування з друзями» та «активний відпочинок», які притаманні і хлопцям, і дівчатам (20-25 %).

Вивчення чинників, які впливають на формування мотивації школярів до занять фізичною культурою та спортом, і причин, які перешкоджають

реалізації бажання систематично займатися фізичними вправами, дозволяє визначити їх структуру, однак ієрархія у різні вікові періоди мінлива.

Мотиваційні чинники включають педагогічні, комунікативні, особистісні та соціально-економічні чинники [1]. До педагогічних чинників відносяться: сімейне виховання, навчальний процес в школі, позаурочне та позакласне виховання. Серед комунікативних чинників необхідно відзначити: телебачення, періодичні видання, мікро середовище (друзі, однокласники), отримання інформації при відвідуванні змагань. Особистісні чинники включають наявність знань про фізичну культуру та спорт, інтересу до занять, бажання займатися фізичною культурою та спортом, стан власного здоров'я, наявність вільного часу для занять фізичною культурою та спортом. Показники, що характеризують соціально-економічні чинники включають оплату праці вчителя фізичної культури, матеріальний статус сім'ї та наявність спортивних споруд поблизу домівки.

Певний відсоток школярів вважає, що на формування їхнього інтересу до фізичної культури і спорту впливає учитель фізичної культури: для хлопців ця кількість знаходиться в межах 18 %, для дівчат – 11 %.

Вплив інформаційних ресурсів на формування мотивів та інтересів підлітків очевидний. Більшість дітей дивиться телепередачі щодня – $73,1 \pm 1,8$ % хлопців і $76,5 \pm 1,6$ % дівчат, причому, вікові коливання незначні. У будній день діти дивляться телепередачі протягом 2-3 годин, а у вихідні понад 4 години.

Хлопців більше, ніж дівчат, приваблюють передачі про змагання, переважно з футболу і баскетболу. Хлопці люблять дивитися змагання і передачі про бодібілдинг (60 %), однак їх показують дуже рідко. Дівчата (20,9 %) цікавляться передачами про фітнес та аеробіку.

Читаючи пресу, хлопці цікавляться результатами змагань (48,3 %), інформацією про корекцію фігури (31,4 %), змістом самостійних занять (12,6 %), дієтою (4,2 %), системою загартовування (3,5 %).

Дівчат більше цікавить інформація про корекцію фігури (52,1 %), оздоровчі програми занять (17,1 %), про змагання (12,3 %), дієту (11,8 %), зміст самостійних занять (3,8 %) та систему загартовування (2,9 %).

Вивчення інтересу до рубрик підтвердило висновок про те, що у більшості хлопців і дівчат мотиви занять фізичною культурою та спортом пов'язані із самовдосконаленням організму й оздоровленням. Водночас, проведений аналіз прояву зацікавленості до занять фізичною культурою і спортом у підлітків показав, що незалежно від контрольної перемінної «стать», виявляються загальні тенденції [2].

Аналіз спортивних інтересів школярів, дозволяє стверджувати, що завдяки інформації, які одержують учні за допомогою телебачення, преси, батьків, учителів фізкультури, можна виділити види спорту, які користуються найбільшою популярністю. У хлопців, зокрема, це футбол

(34 %), баскетбол (23 %), плавання (18 %), бодібілдинг (11 %), види однокорств (9 %), туризм, спортивне орієнтування, легка атлетика, волейбол (5 %). У дівчат – аеробіка (27 %), плавання (19 %), шейпінг (16 %), баскетбол (14 %), фітнес (11 %), волейбол (8 %), туризм, спортивне орієнтування (5 %).

Негативним чинником, що впливає на інтенсивність мотивації до реалізації мети самовдосконалення засобами фізичного виховання є незадоволеність бажань підлітків займатися улюбленими видами спорту як у системі урочних, так і позаурочних форм занять. Це стосується таких видів як: спортивні ігри, плавання, аеробіка, шейпінг, фітнес, бодібілденг. Замість цього їм пропонують легку атлетика, спортивну гімнастику, інтерес до яких знижений.

Таким чином, проведенне дослідження дозволило визначити структуру чинників, які впливають на мотивацію школярів до занять фізичною культурою, особисту мету цих занять, мотиви занять фізичною культурою та спортом, а також ступінь вибору підлітками найбільш значущих потреб в організації рухової активності на уроках фізичної культури. Це дозволяє внести певні корективи в організацію та зміст занять уроків фізичної культури, позашкільних заходів та спортивних секцій.

З метою визначення домінуючих мотивів занять фізичною культурою підлітків було проведено тестування підлітків за допомогою методики В. Тропнікова [3] (табл. 1).

Таблиця 1

Результати дослідження мотивів, що спонукають підлітків до занять фізичною культурою

Мотиви	Середній бал	Рейтинг	Прим.
Фізичного вдосконалення	3,81	1	Акт.
Розвиток характеру та психічних якостей	3,67	2	Акт.
Колективістська спрямованість	3,64	3	Пас.
Набуття корисних для життя вмінь та знань	3,54	4	Акт.
Підвищення престижу, прагнення слави	3,45	5	Пас.
Пізнання	3,28	6	Акт.
Потреба у схваленні	3,21	7	Пас.
Покращення самопочуття	3,11	8	Акт.
Спілкування	3,08	9	Пас.
Матеріального добробуту	2,75	10	Пас.

Розподіл мотивів занять фізичною культурою за їх активністю засвідчив домінування активних мотивів над пасивними в нашій дослідницькій групі. Середній бал активної мотивації в групі – 3,48; щодо пасивної мотивації, то вона виражається середнім балом – 3,22.

Така сама тенденція зберігається відповідно і показниках мотивації. За результатами дослідження мотивації занять фізичною культурою у підлітків показники активної мотивації знаходяться в межах 3,11+3,81, пасивної – 2,75+3,64. Середнє арифметичне значення має такі показники: 3,48 та 3,22 (табл. 1).

Результати дослідження мотивації до занять фізичною культурою у підлітків зафіксували такі значення:

- активна мотивація, середній бал – 3,48;
- пасивна мотивація, середній бал – 3,22.

При визначенні достовірності отриманих результатів дослідно-експериментальної роботи за допомогою критерію Стьюдента були отримані такі результати: зміни активної мотивації підлітків до занять фізичною культурою достовірні ($t=6,09$ при $p>0,05$); зміни пасивної мотивації підлітків в експериментальній групі теж достовірні ($t=7,068$ при $p>0,05$).

Отже, в сучасних умовах державними пріоритетами, якими керується молодь, є зміцнення здоров'я, виховання відповідних мотиваційних і поведінкових характеристик, активної соціальної орієнтації на здоровий спосіб життя. Серед основних позитивних чинників, що спрямовані на формування позитивних мотивів занять фізичною культурою та спортом, вважається: прагнення до самовдосконалення; прагнення до самоствердження й самовираження; соціальні установи; задоволення духовних і матеріальних потреб. До негативних чинників, які ускладнюють розвиток позитивного ставлення до фізичної культури та спорту відносяться: стан учнів, їхня втома від одноманітності й постійної необхідності робити уроки; відсутність інтересу до уроків фізкультури у зв'язку з тим, що на них не задовольняються потреби й схильності учнів; негативні відносини із учителем фізкультури; непридатність учнів, обумовлена слабким фізичним розвитком і відповідно неадекватністю завдань [4].

У різні вікові періоди вплив зовнішніх чинників на формування мотивації підлітків та юнаків до занять фізичними вправами з метою самовдосконалення неоднаковий і залежить від статевих та психофізіологічних особливостей формування організму і їх сприйняття навколишнього середовища [5]. Відповідно до загального рейтингу чинників їх ієрархію визначено у такому порядку: у хлопців на першому місці – поради батьків (23,5 %), на другому знання про користь вправ (21,5 %), на третьому – поради вчителя фізкультури (19 %), на четвертому – відвідування змагань (14 %), на п'ятому – поради друзів (11,6 %), на шостому – телепередачі (8 %), на сьомому – читання преси (2 %); у дівчат

на першому місці – знання про користь вправ (26 %), на другому – поради батьків (18 %), на третьому – телепередачі (17 %), на четвертому – поради друзів (15 %), на п'ятому – поради вчителя фізичної культури (11 %), на шостому – відвідування змагань (7 %), на сьомому – читання преси (6 %).

Водночас, розподіл мотивів до занять фізичною культурою за їх активністю засвідчив домінування активних мотивів над пасивними.

Виходячи із проведеного дослідження можна зробити висновок, що сучасне молоде покоління, його батьки та вчителі зацікавлені у підвищенні фізичної культури та здоров'я школярів. Проте, для реалізації цього завдання необхідно використати всі мотиваційні чинники, які спонукають учнів до занять фізичною культурою і спортом. Серед таких чинників провідне місце займають: державна політика в галузі фізичної підготовки молоді, учителі фізичної культури, батьки та інформаційні джерела.

При цьому, серед мотивів, які відіграють ключову роль в залученні молоді до занять спортом, виділяються: фізичне вдосконалення, намагання досягти високих спортивних результатів, бути здоровим та мати гарну статуру, спілкування з друзями та активний відпочинок.

Тому в процесі виховання підлітків вчителі та батьки повинні використовувати всі мотиваційні чинники з метою залучення їх до занять спортом, що створить у молодого покоління позитивне відношення до спорту та сприятиме їх здоровому способу життя, суспільному, фізичному та культурному розвитку.

Проведені нами дослідження не вичерпують проблему вивчення мотивації школярів до фізичного самовдосконалення, а ставлять завдання, які стосуються формування пріоритетів культури фізичного здоров'я і мотивації його покращення, починаючи з дитячого віку і закінчуючи старшими віковими групами населення.

1. Ильин Е. Мотивация и мотивы / Е. Ильина. – СПб: Питер, 2000. – 448 с. **2.** Козленко О. Формування мотивів фізичного вдосконалення у молодших школярів / О. Козленко // Фізичне виховання в школі, 1994. – № 4. – С. 29-32. **3.** Тропніков В. Т. Вивчення мотивів занять фізичною культурою і спортом / В. Т. Тропніков – К.: Олімпійський спорт, 2002. – 261 с. **4.** Круцевич Т. Оцінка як один із факторів підвищення мотивації учнів до фізично активності / Т. Круцевич // Фізичне виховання в школі. – 1999. – № 1. – С. 47-51. **5.** Остапенко О. Виховання інтересу до фізичної культури підлітків старшого віку / О. Остапенко // Завуч, 2000. – № 27. – С. 5.

Рецензент: д.пед.н., професор Куц О. С.